

PAUL MERCKEN AANMOEDIGINGSPRIJS 2024 – TANRENGA – WEDSTRIJD VOOR DUO'S

De 'Paul Mercken Aanmoedigingsprijs', een wedstrijd die jaarlijks gehouden wordt, wordt mogelijk gemaakt dankzij de financiële gift die Paul Mercken deed bij zijn afscheid als voorzitter. Jaarlijks wordt een deel van dit bedrag gebruikt om haiku-schrijvers aan te moedigen hun creativiteit te gebruiken en te verbreden. Daartoe wordt een wedstrijd uitgeschreven met een bepaald thema.

Voor de Paul Mercken Aanmoedigingsprijs 2024 werd gekozen voor 'tanrenga'.

Het was een moeilijk onderwerp. Dat moge duidelijk zijn. Maar met 103 duo's die gezamenlijk 161 tanrenga's instuurden kan de organisatie van deze wedstrijd zeker tevreden zijn.

Dank gaat uit naar Lodewijk Ouwehand die ook dit jaar de ontvangst, de eerste technische screening en de administratie van de inzendingen op zich heeft genomen en de jury voorzag van een geanonimiseerde lijst.

Maar vooral grote waardering en applaus voor alle duo's die de handschoen hebben opgepakt en er samen voor zijn gaan zitten om te werken aan een tanrenga, iets dat geen gewone zaak is.

Wat is een tanrenga?

In de Japanse poëzie is een [renga](#) een ketttinggedicht dat door diverse dichters geschreven wordt. *Tanrenga* (短連歌) is de naam van de kortste vorm en kan vrij vertaald worden met 'kort ketttinggedicht', een kort gedicht waarin twee dichters verbonden zijn door associaties in het denken. Een eerste dichter schrijft de eerste drie regels bestaande uit circa 5-7-5 lettergrepen. Een tweede dichter sluit aan met twee regels van circa 7 lettergrepen, in een poëtische dialoog.

Een voorbeeld ter illustratie:

*na het kampvuur
ondanks de muskieten
een rustige nacht*

*vanuit hun slaapzakken
staren ze naar de sterren*

Bij de beoordeling heeft de jury de volgende criteria gehanteerd.

- 1) *De tanrenga moet geschreven zijn in goed Nederlands. Correct taalgebruik is van groot belang.*
Waar heeft de jury in dit opzicht op gelet?
  - Lettergreepdwang (het toewerken naar een bepaald aantal lettergrepen per regel op een manier die afbreuk doet aan de taal). Dat is te herkennen aan de toepassing van telegramstijl (vaak herkenbaar aan het weglaten van lidwoorden), of het omgekeerde: stoplappen (het invoegen van woorden of woorddelen die weinig tot niets toevoegen; rare zinsafbrekingen die geen enkel ander doel dienen dan om ervoor te zorgen dat het aantal lettergrepen per regel voldoet aan de vermeende eis van 5 of 7. Let wel: een enjambement kan ook wel degelijk functioneel zijn, getuige het haikubouwstenenartikel in het herfstnummer.
  - Grammaticale onvolkomenheden, zoals een gekunstelde of ronduit foute zinsbouw, fouten tegen de taallogica, zoals congruentiefouten of foutieve beknopte bijzinnen.
- 2) *De delen van de tanrenga geven idealiter bij eerste lezing al meteen een duidelijk beeld.*
Het moet niet zo zijn dat de lezer moet gaan uitpuzzelen wat er nu toch zou kunnen worden bedoeld. Aan de andere kant is het fijn als er ruimte overblijft voor interpretatie, want als een beeld zo dichtgetimmerd is dat er niets meer aan het voorstellingsvermogen wordt overgelaten schiet de tekst ook zijn doel voorbij.

- 3) *Een belangrijk kenmerk is dat de laatste twee regels met de eerste drie in juxtapositie staan.*
In de opdrachtomschrijving stond dat bij tanrenga twee dichters verbonden zijn door associaties in het denken. Een belangrijk kenmerk is dus dat de laatste twee regels met de eerste drie in juxtapositie staan. We noemen dat ook wel 'link and shift'. Dat betekent dat de beelden weliswaar associatief met elkaar verbonden zijn, maar niet té dicht op elkaar zitten of helemaal in elkaars verlengde liggen zoals bij oorzaak en gevolg bijvoorbeeld, en ook weer niet te ver uiteen liggen (not too close, not too far). Het tweede deel geeft het eerste deel kleur, zoals het eerste deel het tweede deel achteraf ook bijkleurt. Dit is te vergelijken met hoe muziek bij een (film)beeld een duidelijke sfeer kan oproepen. Verbeeld je een graanveld met symfonische muziek eronder: dat wekt totaal andere verwachtingen dan een graanveld met horromuziek.
- 4) *De tanrenga heeft weliswaar de vorm van een tanka, maar is toch net iets anders.*
Het verschil met tanka is dat de tanrenga vooral de haikugeest ademt, het was als alle renga van origine een soort haikudoorgeefspel. De 'gewone' tanka is lyrischer van aard. Dat bij tanrenga de eerste drie regels een volwaardige op zichzelf staande haiku vormen en dat daar in de vierde en vijfde regel één beeld tegenover wordt gezet, vaak in een doorlopende zin, hebben wij niet meegenomen in de beoordeling, aangezien dat ook niet in de wedstrijdreglementen was opgenomen. Maar waar wij wel op hebben gelet is dat de beide onderdelen los van elkaar begrepen moeten kunnen worden, dus dat de afhankelijkheid niet zo groot is dat voor het begrip van wat er staat het andere deel noodzakelijk is.

De EERSTE PRIJS is voor het duo Eveline van Dienst - Hetty Glashorster

*peutersoep
een grote pan vol stukjes
regenworm*

*grootmoeders receptenschrift
vlekjes en ezelsoren*

Deze tanrenga heeft iets luchtigs, vrolijks. En op een eenvoudige manier iets verrassends. De eerste regel luidt: 'peutersoep'. Je zou daarbij kunnen denken aan een soepje dat niet pittig, kruidig of erg gevuld is, dus goed geschikt voor een peutertje. Dan lees je in de tweede regel: 'een grote pan vol stukjes'. Huh? Denk je. Wat voor stukjes dan? Aha, daar is regel 3: 'regenworm'. Jekkes. Maar wel een leuke wending! Helemaal geen soep, klaargemaakt vóór een moeilijk etertje, maar klaargemaakt dóór de peuter.

En dan komt de associatie in de 4de en 5de regel met het receptenboek van grootmoeder. Dat schrift is heilig, want van oma, die waarschijnlijk al niet meer op deze aarde rondloopt, maar wel in het hart van de auteur. Een schrift vol vlekjes en ezelsoren. Jekkes. Maar wel goed. Want zou het er netjes hebben uitgezien, dan was het waarschijnlijk nooit gebruikt en vergeten.

De TWEEDE PRIJS gaat naar het duo Hanneke Lameijer - Louise de Groot

*de langste nacht
lichtpunten verwateren
op het natte raam*

*nog voor het nieuwe jaar
daar, al sneeuwkllokjes te zien!*

Deze tanrenga laat twee emoties zien die samenhangen met de overgang naar het zich aankondigende nieuwe jaar.

Na de langste nacht groeit het dagdeel van het etmaal weer gestaag. Maar de lichtpunten op het raam getuigen niet van daglicht. Het gaat hier duidelijk over lamplicht vanuit de donkerte buiten, duizendvoudig gevangen in de waterdruppels op het raam. Het zouden straatlantaarns kunnen zijn, maar om de een of andere reden zie ik er eerder zich verplaatsende lichtbronnen in. Voorbijrijdende auto's? Daarbuiten is het leven in beweging, van achter het raam wordt daar – misschien wel met enige afgunst – naar gekeken.

Hoe anders is dat in het tweede deel van deze tanrenga. Nog vóór de jaarwisseling al voorboden van de lente! De auteur kan bijna niet wachten tot het is. Sterker nog: is het *nu* dus al niet zover, dan?

Deze beelden vormen een goed werkend duo. Twee tegenpolen. Twee contrasterende manieren waarop de periode rond de langste nacht wordt beleefd. Voor alle mensen die even minder geluk ervaren mag je hopen dat zij genoeg naasten om zich heen hebben met een positieve kijk op het leven om hen mee te nemen in wat er desondanks nog allemaal te genieten is.

De DERDE PRIJS is voor het duo Loeke Groenendal - Hetty Rietveld

*herfstbladeren –
dieper van kleur
in de regenplas*

*met kleine gele laarsjes
stampt ze lachend rond*

Met gewone woorden wordt hier een eenvoudig en helder beeld geschetst, het is een precieze observatie.

Op het moment dat het blad valt heeft het vaak nog prachtige kleuren, maar bij het verdorren verdwijnt die kleur snel. Bij blad dat in een plas valt gaat dat proces langzamer.

Deze haiku heeft iets melancholiefs, het verdorrend blad verwijst ook naar de naderende winter waar het leven tot stilstand komt. Afscheid nemen wordt belangrijk. Het gaat doorgaans niet meer om een eerste keer dat iets gebeurt. Steeds vaker besef je dat je iets misschien wel voor de laatste keer meemaakt. Dat stemt droevig, maar misschien juist wel hierdoor beleef je de dingen intenser en krijgt alles een diepere kleur, net zoals de plas water dat deed met het gevallen blad. Een mooi voorbeeld van wabi sabi, er is schoonheid in het vergankelijke.

In het tweede gedeelte van deze tanrenga heeft de schrijver geassocieerd met regenplassen en kleur. Toch ontstaat hier een heel ander beeld, vrolijke gele laarsjes die, nee, niet spetterend door de plassen gaan, dat staat er niet, maar waarmee alleen maar gestampt wordt. Thuis? In de winkel? Als lezer vul je dat beeld zelf aan tot stampen in de plassen, zo sterk is hier de link, terwijl er wel degelijk een shift in zit. Er is een mooi contrast met de eerste helft van deze tanrenga, hier gaat het over een klein kind dat nog zoveel dingen voor de eerste keer gaat doen. De twee gedeeltes van dit vers versterken elkaar, geven elkaar betekenis, terwijl ze toch onafhankelijk van elkaar gelezen kunnen worden.

Eervolle vermeldingen

1) voor het duo Anna den Ouden – Hetty Rietveld:

*een bewolkte nacht
egeltjes scharrelen rond
de tuinlichtjes*

*het feest is afgelopen
en weer zag je mij niet staan*

Een bewolkte nacht, geen maan, maar de egeltjes zijn uit hun schuilplaatsen gelokt. Kennelijk is er in deze tuin iets te halen. Dat zou kunnen liggen aan de inrichting van de tuin, maar in dit geval is er, getuige het tweede deel van de tanrenga, wellicht nog een andere oorzaak: er is een feestje geweest. Reden waarschijnlijk waarom die tuinlichtjes aan waren en een verklaring voor dat er misschien wel iets geknoeid is wat interessant is voor die egeltjes?

Hiermee is de 'link' tussen het eerste en het tweede deel van de tanrenga gemaakt.

Maar dan komt de 'shift'. De resten van het feestje mogen dan weliswaar interessant zijn voor egeltjes, het festijn heeft het onderwerp in de laatste regels van de renga met een kater opgezadeld. Vóór het feest was er nog de hoop dat het dan misschien deze keer zou gebeuren, maar helaas ...

2) voor het duo Aletta van der Meer – Nol Hovens:

*koeien met kalfjes
in kruidige grassen -
hun zachte neuzen*

*aan de stamtafel drinken
de gasten Jägermeister*

Dit is wat we alle koeienmoeders toewensen, idyllisch samen met hun kalfjes in een kruidige wei. De jury heeft nog gebrainstormd over wat het beste zou werken in deze eerste 3 regels: de huidige volgorde, of een knip na regel één, en dan de regels twee en drie verwisseld. Voor beide is iets te zeggen.

In eerste instantie is misschien niet duidelijk wat die laatste twee regels verbindt met de eerste drie. Met andere woorden: dit is nogal een shift, maar waar is de link? Als je even doordenkt dan zie je het: de kruiden! De koeien genieten van hun kruidige wei, en de gasten aan de stamtafel van hun kruidenbitter. Goed gevonden!

Slotopmerkingen

Nogmaals, het was een moeilijke opdracht. En dat de tanrenga's niet allemaal even goed waren? Dat mag de pret niet drukken. Het is een aanmoedigingswedstrijd, niet een wedstrijd voor professionele dichters.

Een bijkomend voordeel – 'collateral advantage' – is dat er duo's zijn gevormd die zonder deze wedstrijd wellicht nooit samen hadden gedicht.

Bovendien, er waren inzendingen die het niet haalden, maar wel prachtige tekstdelen bevatten.
Voorbeelden daarvan:

*tussen mij en de overkant
een pad vol sterren*

Freddy Vandekerckhove & Arie de Kluijver

*het spiegelbeeld in de plas
verdwijnt in een rimpeling*

Wim Boone & Tini Haartsen-Slappendel

*een salamander krinkelt
op haar bloes van witte zij*

Rita Simoens & Gerda Simoens

*de milde zomeravond
plooit een neveldons open*

Maria De Bie - Meeus & Stan Van den Wouwer

*hoeven en halzen
vachten en flanken vangen licht*

Margriet van Bebber & Hanneke Lameijer

*de schaduw van de wolk glijdt
tergend traag over de berg*

Charlotte Wurfbain & Marjo Ruiter

Een laatste opmerking: over de uitslag wordt uiteraard niet gecorrespondeerd.